

רב ארי קילסון: מראי מקומות- כתובות ק"ז

(א) **רב אמר פוסקין לה מזונות, וכו' -** בביאור המח' רב ושמואל, לכא' בפשטות היינו אומרים דרב ס"ל דפוסקין לה מזונות משום דודאי חייב לה מזונות, ואין חוששין לחששות אלו דצריי רצאי וכו', ושמואל ס"ל דחוששין, ולכן אין מוציאין מנכסי הבעל בלא ראי'. וע' בר"ן (סב: בדפיו) שכ' דבאמת הנכסים עומדים בחזקתו, וא"כ לכא' לא הו"ל לחייבו מספק. אבל כיון דאם ה' בחיים, והיא היתה תובעת מזונות, והוא ה' אומר התפסתי צריי, או אמרתי צאי מעשה ידיך וכו', לא ה' נאמן, א"כ גם כשאנו כאן אין חוששין לזה. אבל שמואל, אף דמודה דאם ה' אומר כן בפנינו לא ה' נאמן, אבל ס"ל דחיישין דלמא אם ה' אומר כן בפנינו, אולי היא לא היתה מעיזה פניה, והיתה מודה דבאמת התפס לה צריי או אמר לה צאי, וכו', ולכן אין מוציאין מחזקתו מספק.

(ב) **בשמעו בו שמת כ"ע לא פליגי - פרש"י,** כ"ע לא פליגי דפוסקין, דאין לחוש לצריי, דסופה לגבות כתובתה ולישבע. ואם משום שמה אמר צאי, וכו', כיון שמת אינה משועבדת לו, ושוב אין שייך לומר צאי (וכ' האילת אהבים דלקושטא דמילתא כ' רש"י כן, דבאמת יכולין לומר דכיון שצריכה לישבע לענין צריי, מגלגלין גם דמעולם לא נטלה מזונות שלא כדין, וא"כ צריכה לישבע ע"ז, ולמה צריכין להא דאין שייך לומר צאי, אע"כ דקושטא קאמר). ודייק תוס' מדברי רש"י, דס"ל דאף שמואל מודה דמה שאין פוסקין לה מזונות, היינו רק בלא שבועה, אבל בשבועה מודה דגובה מזונות. ותמה תוס' ע"ז, הרי הגמ' הק' לקמן ממתני' על שמואל, ולשון הגמ' משמע דהק' מכ"ע על שמואל, ואם אי' דאף שמואל מודה דניזונת ע"י שבועה, א"כ עכ"פ ס"ל לשמואל כבני כהנים גדולים. **ולכן פ"י** תוס' דס"ל לשמואל דאפי' ע"י שבועה אין לה מזונות, משום שיש לנו הוכחה מהא דלא חזר דודאי באיזה ענין נתן לה מזונות, או ע"י דמתפס לה צריי, או דאמר לה צאי מעש"י במזונותיך, וממילא אין לה מזונות, אף ע"י שבועה (משא"כ בשמת, דכבר אין לנו הוכחה זו, דאולי באמת ה' כוננתו לחזור, וא"כ לא נתן לה מזונות קודם שהלך, ממילא יש לה מזונות). **וע' בריטב"א** שכ' על דרך תוס', אלא דמה שיש לה מזונות לאחר ששמעו בו שמת, היינו משום דאז הוי הנכסים בחזקת אלמנה כלפי מזונות, וכדאי' לעיל (צו:), וממילא נאמנת לומר דהבעל לא נתן לה מזונות. **וע' בפני יהושע** דבאמת הק' כן על תוס', למה צריך לסברות לפרש מהו החילוק בין מחיים ובין לאחר מיתה, הא י"ל בפשיטות, דמחיים הנכסים בחזקתו, ולאחר מיתה הרי הם בחזקתה. וכ' לחלק בין אם היורשים באים בטענת עצמם, או אם באים בטענת אביהם. דהיינו, אם באים בטענת עצמן, אמר' דכיון דבשעת מיתת אבוהון קיימי הנכסים ברשותה לענין מזונות דמכאן ולהבא, א"כ תו לא מהימני. אבל לענין טענה שבא מכאן אביהם, כמו כאן, שאומרים שאביהם התפיסה צריי, לזה שפיר אמר' דכיון דחששה גמורה היא, ולא היינו פוסקין לה בחיי האב, א"כ נמצא דכלפי זה הוי הנכסים בחזקת אביהם, ואין פוסקין לה מזונות, וא"כ ה' צריך לחלק באו"א. **ובישוב** דעת רש"י מקו' תוס', כ' **בשטמ"ק** דגם רש"י מודה דבשלא שמעו בו שמת אינה גובה אפי' בשבועה, דדוקא היכא ששמעו בו שמת מהני שבועתה, משום דשוב לא אתי הבעל להכחישה ולהוציא מידה, ולכן יש לה מזונות. אבל כשלא שמעו בו שמת, ש"י רש"י לקמן הוא דאם בא הבעל ואמר פסקתי לה מזונות, גובין הכל מידה, ואינה יכולה לישבע וליפטר. וא"כ, כיון דבשלא שמעו בו שמת לא יועיל שבועתה אם בא הבעל אח"כ, ממילא אין לה מזונות עכשיו אף בשבועה.

(ג) **בשמעו בו שמת כ"ע לא פליגי - כ' תוס'** דהאי ששמעו בו שמת, בב' עדים קאמר, והראי' הוא מדאמר' בהמשך דשמעו בעד א', מכלל דעד השתא ס"ד בב' עדים. וכ' דגם בקול א"א לומר, ע"ש לראיתו מהגמ' בעמוד ב'. אולם ע' בריטב"א דכ' דא"א לפרש דמירי דשמעו בעדים ברורים שמת, א', משום דלשון ששמעו לא משמע כן, ועוד, הא אמר' לקמן דמירי ששמעו בו שמת ואח"כ בא הרוג ברגליו, ואיך נוקמי' בעדים שקרים. ולכן פ"י דאכן מירי בשמעו בקול דאתחזק בבי דינא ע"י ב' עדים ששמעו מאחרים שהלכו למדינת הים. ולקמן כשאוקמי' הגמ' בעד א', היינו ששמעו הקול מעד א', והדין הוא דאשה נישאת ע"י עד מפי עד.

(ד) **חיישין שמה אמר לה צאי וכו' - ע' באבני מלואים** (ס"ט, א'), שהביא מה שהק' הספר **נתיבות משפט**, דלפי דעת הפוסקים דס"ל שיכולה לחזור במה שקיבלה על עצמה הא דאמר צאי וכו', אפי' אם חיישין דאמר צאי וכו', מה בכך, הרי עכשיו אומרת שאינה יכולה, וחזרה בה. וכ' ליישב דמה דאמר' דיכולה אשה לומר איני ניזונת ואיני עושה, היינו משום דזה הוי כאילו אמרה א"א בתקנת חכמים. ולכן צריכה דוקא לומר איני ניזונת ואיני עושה, אבל אם אמרה הריני מוחלת לך המזונות ואיני עושה, אי"ז כלום, שהרי מחילת מזונות אינו ענין ל"א בתקנת חכמים, דעדיין רוצה התקנת חכמים, אלא שמוחלת המזונות שיש לה, ומה שאמרה איני עושה אינה כלום, שהרי אינה יכולה לומר איני עושה, שהרי היא משועבדת לו. **וא"כ,** כשאומרת הריני מוחלת המזונות, עדיין היא משועבדת לו, והוי כאילו קיבלה המזונות, ועדיין צריכה ליתן מעש"י לבעלה. וא"כ, כשאומר הוא צאי מעשה ידיך במזונותיך, והיא קיבלה על עצמה, הרי"ז מחילה גמורה על המזונות, לפי שאי"ז בדין א"א בתקנת חכמים, וא"כ הוי מחילה גמורה, ובה לא שייך מש"כ הריטב"א דמה שיכולה לחזור במה דאמרה א"א הוא משום דבכל יום איכא תקנה חדשה, שהרי היא לא מחלה התקנה, אלא העצם מזונות, וזהו דין מחילה רגילה, ולא שייך בזה חזרה.

(ה) **חיישין שמה אמר לה וכו' - כ' ההגהות אשר"י** (ב') דמשמע **מרש"י** דאפי' בספקא אין הבעל יכול לומר צאי מעש"י וכו' אא"כ קיבלה ע"ז. אבל הריטב"א חולק ע"ז וס"ל דהיכא דספקא לה מזונות אי"ז קבלתה, ויכול לכופה למיזן עצמה במעש"י כל זמן שספקא. **וע' בחזון איש** (אהע ס"ח, ב') דהק' דאין שייך שיהי' מ"ד דאינו יכול לומר צאי מעש"י וכו' היכא דספקא, דמה לי כסף של מעש"י מה לי כסף של מזונות שנותן, והפוכי מטראתא למה לך, וצ"ע.

(ו) **ואם בא ואמר צאי מעשה ידיך במזונותיך, רשאי- פי' תוס',** דהיינו דאם לוותה ואכלה, והוא אומר לא אפרע, שהרי אם לא היו מלוים לזו, היתה דוחקת עצמה אע"ג דלא ספקה, יכול לטעון כן. ומה דאמר' לקמן דאם לוותה ואכלה דצריך הוא לשלם, מיירי שם שפסקו לה ב"ד. והוסיף **הרא"ש** (סי' ה') ביאור, דכיון שמספקת לדברים גדולים, היתה דוחקת ומצמצמת עצמה קודם שתתבייש לבא לפני ב"ד על עסקי מזונותיה. והדבר צ"ב, אם יכולה ללכת לב"ד לפסוק לה מזונות, ואז פוסקין לה אף לדברים קטנים, וא"כ נמצא דחיובו הוא בעצם על דברים אלו ג"כ, דהא הוא הי' חייב לשלם בדברים אלו אח"כ, א"כ מה לי דהלכה מעצמה ללוות כדי לקנות הדברים קטנים. **וע' באילת אהבים**, דפ"י [כפי הבנתו] דכיון דאם לא ספקה לדברים קטנים, היתה דוחקת עצמה, א"כ לא היתה דעתה לתבוע מבעלה לדברים אלו, ומוחלת אותם (ועכשיו שתובעת אותם ממנו, רוצה לחזור על מחילתה, אבל ודאי שוב לא שייך לעשות כן). אבל אם הלכה לב"ד, וב"ד פסקו לה מזונות, אע"פ שאם היתה דוחקת עצמה היתה יכולה לחיות בלא מה שב"ד פסקו לה, אבל כיון דהלכה לב"ד, גילה בדעתה דבאמת לא מחלה, ושפיר יכולים לחייבו. **אולם** כל זה דעת תוס' והרא"ש, דמפרשים הא דאמר' "רשאי", דהיינו דעכשיו יכול לומר לה דהיתה יכולה להיות מתפרנס ע"י הממון שהיתה לה ע"י המעש"י שלה. **אולם הריטב"א** פי' שאם אמר שכן אמר לה כשהלך וקבלה עליה, רשאי ה' לומר כן, כיון שעדיין לא פסקו לה ב"ד. וכ' להוכיח מכאן דמודה ר' זביד בטעמו של ר' פפא, דהא מבואר מכאן שה' יכול לומר צאי מעשה ידיך במזונותיך, ואף דר' זביד אמר דטעמו של שמואל הוא משום צרי, אע"כ מודה גם לטעם של צרי.

(ז) **עמד בדין וברח- נח' הראשונים** אם דין זה הוא דוקא בברח, אבל בחלה לא. **שי' רש"י ביבמות** (הובא בתוס' כאן) הוא דדוקא ברח חייב במזונות, והוא משום קנס, ולא קנס' לי' היכא דחלה. אבל הביא תוס' מהר"ח דלאו דוקא ברח, אלא דה"ה בחלה הדין כן. והק' תוס' על רש"י מהא דשאל הגמ' לעיל (ב') בחלה הוא אם חייב במזונות או לא, ולמה אין מביאין רא' מכאן, דאמר' דוקא ברח אבל חלה לא, אע"פ שפשע קצת, דהי' יכול לכונסה מיד כשעמד בדין, ולא עשה כן, כ"ש התם דלא פשע כלל, שהרי עדיין לא הגיע הזמן. ופי' דיבמה לא אגידא ב' כולי האי כארוסה, ולא עומדת כ"כ לכונסה, לכן לא מחייב לה כולי האי במזונות. וגם בדעת הר"ח נקט תוס' שהוא מדין קנס, אלא דקנס' לי' דלא כנסה מידי, ולכן חייב אפי' אם חלה. אבל ע' **בריטב"א** (ועוד ראשונים) ביבמות (מא': דכ' בדעת החולקים על רש"י דס"ל "דכיון שעמד בדין, הויה לי' לגבי יבם כארוסה שהגיע זמן ולא נשאת, שאוכלות משלו עד שיכנסו או יפטור").

(ח) **ומ"ש עד כדי כתובתה- ק',** מה ענין זה להא דאוקמי' הגמ' בשמעו בו שמת, הרי אפי' אם לא שמעו בו שמת, למה רק עד כדי כתובתה, אם אשת איש היא הרי יש לה מזונות אפי' טפי מכתובתה. **וע' בשטמ"ק בשם רש"י במהדו"ק** (וכן בשם תר"י) דמשמע שהי' ק' להם קר' זו, ותי' דכשאשת איש היא נותנת עליה חומרי אשת איש וחומרי גרושה (ולכן פשוט שאין לה טפי מכתובתה). אבל כששמעו בו שמת, הי' ק', למה אין מחשיבין אותה כאלמנה גמורה, ועל כן יש לה מזונות, ולזה תי' דאיהי דאפסיד אנפשה ע"י אמירתה דגרושה היא.

(ט) **דאיהי היא דאפסידה אנפשה- הק' רש"י,** אם שמעה שמת בעלה, למה לא תגבה כל כתובתה מיד, ולמה נוטלת מזונות שיעור כתובה. ותי' דסבורה שמא באמת לא מת, וניחא לה ליטול בתורת מזונות, כדי שאם יבא בעלה, תהא כל כתובתה קיימת, ומתפרנסת עד כדי כתובתה, ותו לא יחבינן לה. ותמה **המהרש"א**, אם היא יודעת דבאמת גירשה, א"כ איך חשבה שאם יבא בעלה תהא כתובתה קיימת, הרי אם באמת גירשה, המזונות שנתנו לה הי' במקום כתובה, שהרי גרושה אינה נוטלת מזונות. ואף אם יודעת בעצמה שמשקרה, ולא גירשה כלל, למה לא תאמין לעדות העדים שאומרים שמת בעלה, ולמה חושבת שיבא. ותי' דע"כ ס"ל לרש"י (כשי' **הריטב"א**) דלא באו עדים שמת בעלה, אלא קול הוא, וחושבת דאולי הקול שקר הוא, ובאמת בעלה חי. **אולם** באמת דברי רש"י תמוהים, שהרי אפי' אם בא בעלה, מה בכך, הרי היא אמרה דכבר גירשה, ואפי' אם בעלה אמר שלא גירשה, הרי אין היא יכולה לתבוע ממנו מזונות, שהרי הודאת בעל דין כק' עדים דמי, והיא כבר הודה שאין לה ליטול מזונות. כך הק' **הריטב"א**, ולכן פי' באו"א, דבאמת אינה יכולה ליטול כתובתה עכשיו, דכיון דהיא אומרת שבעלה גירשה, ושמענו שמועה דמת, א"כ אין לה לתת לה כתובה עד שנדע ברור הדבר, דאימור דבאמת אינה לא גרושה ולא אלמנה, אבל מזונות שיעור שכתובה אית לה ממ"נ. [ודברי רש"י צ"ע טובא, ואולי ס"ל דהיא חושבת דבאמת יכולה לחזור על מה שאמרה שגירשה, או דלמא בעלה יודה על האמת ויתן לה מה שבאמת בזכותה ליטול, וצ"ע].

(י) **לוותה ואכלה עמדה ומיאנה- כ' הרא"ש** (ז') בשם הרמ"ה, דמהא דחייב הבעל לשלם, חזינן דמי שלוה בקטנותו, חייב לשלם כשיגדיל, דאם פטור, א"כ למה כאן הבעל חייב, הרי כל היכא דאיהי פטורה, הוא נמי פטור (כחנן דקיי"ל כוותי', דס"ל דהניח מעותיו על קרן הצבי). אבל שוב הביא הרא"ש מר' **יונה** דס"ל דהקטן פטור, דאינו מסתבר שיכול ללוות ולבזבז כל מעותיו ע"י הלואותיו, ושאני הכא דחייב וידוע לבעל, הלכך מוציא המלוה מידה או מיד הבעל. **וע' בשו"ע** (חור"מ רל"ה, ט"ו) שהביא ג' דעות לדינא, (א) דקטן חייב לשלם הלואותיו כשיתגדל, (ב) פטור מלשלם, (ג) אם לזה לצורך מזונותיו חייב, ואם לדבר אחר, פטור.

(יא) **הניח מעותיו על קרן הצבי- בביאור לשון זה, כ' התוס' יו"ט** דודאי הפשטות הוא מה שצבי רץ מהר, וממונו אבד. אלא דהוסיף דטבע הצבי הוא להפיל קרנותיו לזמן ידוע, וא"כ הוי כמי שהניח מעותיו בקרן הצבי, דאפי' אם מוצא הצבי, מהכ"ת שיהי' יכול למצוא גם הקרנות, דאולי הם באיזה בור, וכו'. **וההפלאה** כ' באו"א, דאף דריב"ז הי' מודה לדין של חנן, אלא הי' מפקפק על לשונו, דבאמת הרי אדם כזה עשה צדקה גדולה, במה שפרנס אשה זו דרך כבוד, ולא היתה צריכה לחזור על הפתחים. ולכן אמר דהניח מעותיו על קרן הצבי, לרמוז דהניח על קרן לעולם הבא, וצבי הוי כמו דא' בקרא הצבי ישראל, שהוא מצבן וקיומן של ישראל, דהיינו דבר שהוא קיים לעד.

(יב) **חנן אומר איבד את מעותיו- פרש"י,** דאם הלוח את האשה מעות למזונותיה ע"מ שתשלם לו, הוא תובעה והיא תובעת הבעל וישלם, כדאמר לעיל בממאנת, ולוותה ואכלה ועמדה ומיאנה, טעמא דמיאנה, הא לא מיאנה משלם. וכ' **המהרש"א**, דמבואר דס"ל לרש"י כשי' **הרי"ף**, דלא אמר' הניח מעותיו על קרן הצבי אלא בפרנסה מעצמו, אבל בלוותה ואכלה חייב לשלם. וזה דלא כשי' **התוס'**, דס"ל דאינו חייב לשלם אא"כ פסקו לה ב"ד, והא דלא מיאנה משלם, היינו בפסקו לה ב"ד.